

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Du er her: [regjeringen.no](http://www.regjeringen.no) / [Kunnskapsdepartementet](#) / [Aktuelt](#) / [Taler og artikler](#) / [Forsknings- og høyere utdan...](#) / Modernisering av universitets- og høyskolesektoren

Tale/artikkel, 17.01.2012

Av: [Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland](#)

Modernisering av universitets- og høyskolesektoren

Statsråd Tora Aaslands tale til Kontaktkonferansen for universiteter og høyskoler, Oslo 17. januar 2012.

Ved inngangen til 2012 er det krisestemning i Europa. EU og statsledere arbeider intenst for å finne løsninger på de store problemene. At titusener blir kastet ut av hjemmene sine og en ungdomsledighet opp mot 40 prosent, gjør inntrykk. Selv godt kvalifiserte har store vanskeligheter med å få seg jobb. Sør-Europa risikerer å oppleve en storstilt hjerneflukt og er allerede i gang med en dramatisk nedbygging av velferdsstaten. Utgiftene til høyere utdanning og forskning er i enkelte land de siste årene kuttet med over 50 prosent. Vi kan bare forestille oss hvilke konsekvenser det får for framtida.

Kontaktkonferansen 2012 for universiteter og høyskoler (Foto: KD)

I januar 2011 var Norge ett av sju land i Europa som ikke hadde nedskjæringer i bevilgningene til høyere utdanning. Det har neppe bedret seg i løpet av året. Norge er i en særstilling ved at den internasjonale finanskrisen ikke rammer oss like direkte og like hardt. Vi er privilegerte som ikke har måttet kutte i bevilgningene til høyere utdanning og forskning. Men også her i landet vil vi merke krisa, og vi må være forberedt på å omstille oss for å kunne møte de utfordringene vi kjenner og de vi ikke vet om.

Delvis som et resultat av utviklingen i den vestlige verden, står vi overfor store globale utfordringer. Finanskrisa er allerede nevnt. I tillegg kan jeg nevne klimaendringer, stadig flere munner å mette og migrasjon. Disse utfordringene kan ikke møtes og løses uten investeringer i kunnskap og bruk av spisskompetanse. Universiteter og høyskoler har en nøkkelrolle, ved å framskaffe nødvendig kunnskap gjennom forskning, og ved å utdanne kandidater som tar fersk kompetanse i bruk i yrkeslivet. Universiteter og høyskoler er selve fundamentet for samfunnsutviklingen og utdanning og forskning er vårt viktigste bidrag til å løse globale utfordringer.

I arbeidet med stortingsmeldingen om utdanning for velferd, som lanseres i februar, er nettopp samfunnets framtidige behov for kompetanse satt i sentrum. Det er brukernes og tjenestenes behov for kompetanse som skal være førende for innhold og struktur i utdanningssystemet vårt. Men universiteter og høyskoler skal ikke bare svare på dagsaktuelle behov. Gjennom utdanning og forskning skal dere legge grunnlaget for en kunnskapsbasert og bærekraftig videreutvikling av velferdssamfunnet. Det innebærer å utdanne folk til framtidens

jobber og oppgaver som vil være avgjørende for utviklingen av velferdsstaten, og dermed en drivkraft for endring og fornying.

For å mestre dette kan ikke universiteter og høyskoler operere i et vakuum. Sterkt og godt samspill med helse- og velferdstjenestene er avgjørende for å lykkes med oppgaven. Universitetene og høyskolenes samfunnskontrakt innebærer at utdanning og forskning på disse områdene ikke er mål i seg selv, men sentrale virkemidler for å oppnå et overordnet samfunns mål; nemlig bedre helse og velferd for hele befolkningen. Denne tenkningen i arbeidet med helse- og sosialfagutdanningene er høyst relevant også for andre utdanningsgrupper.

I arbeidet med å fornye utdanningene er det viktig at vi henter impulser utenfra og ser til andre land. Dessuten må vi ta innover oss at kandidatene skal ut i et internasjonalt og flerkulturelt arbeidsmarked.

Modernisering er nødvendig

"I år skal det være moderne" er tittelen på ny norsk dramatik som ble spilt på Nationaltheatret i høst. Stykket handler om kvinnene som bygde landet og formidler et tidsbilde fra 1940-tallet til 2011 og skisserer veien fra kjøkkenbenken til alternative kvinnelligheter i dagens Norge.

Teaterstykket demonstrerer utviklingen i det norske samfunnet. Framveksten av velferdsstaten har endret Norge radikalt de siste 50 årene, både for kvinner og menn. I dag skal vi rette blikket framover og årets kontaktkonferanse har derfor fått tittelen "Modernisering av universitets- og høyskolesektoren".

Vi bygger kunnskap for framtidens samfunn, og utdanning og forskning er grunnmuren. For å være rustet til dagens og morgendagens utfordringer må vi verdsette innsatsen alle de kvinner og menn ved universiteter og høyskoler som bygger og formidler kunnskap. Det er ingen tvil om at de ansatte legger ned mye tid og arbeid og slik sett bidrar i utviklingen av kunnskapssamfunnet. Vi må også følge opp alle studenter som gjennom utdanningen skal bruke sin kunnskap og kompetanse i framtidens arbeidsliv.

Når modernisering er tema for årets kontaktkonferanse er det nettopp for å understreke at vi må ha universiteter og høyskoler som har evne til omstilling på alle nivåer. Modernisering innebærer å forstå samfunnet bedre, i større grad svare på samfunnets behov, men også å åpne opp for at samfunnet bedre forstår hva akademiske institusjoner gjør. Det er derfor jeg de siste par årene har lagt stor vekt på samfunnsrollen. Målet er utdanning og forskning som utvikler menneskene og bringer samfunnet framover. Da må vi ha universiteter og høyskoler som er i takt med sin tid, og helst foran. Jeg vil derfor bruke innlegget i dag til å peke på hva som er viktig i arbeidet med moderniseringen av UH-sektoren. I vår forstand av modernisering er vi selvsagt ikke opptatt av døgnfluene, vi er opptatt av det mer varige og jeg forutsetter selvsagt at forankringen er der.

Kvalitet og den vitenskapelige metode går aldri av moten

Det grunnleggende i vitenskapelige metode og arbeidsform og kritisk tenkning går aldri av moten, heller ikke kvalitet i utdanning og forskning. Å møte kunnskapsbehov og utdanningsbehov er også viktig til alle tider.

Den rødgrønne regjeringen har satset på å bygge kunnskap. Større ungdomskull, økt interesse for høyere utdanning og flere voksne arbeidstagere som ønsker påfyll av kunnskap, gjør at vi er inne i en utdanningsbølge. Regjeringen har bevilget midler til nesten 7000 nye studieplasser. Ferdig utbygd vil denne satsingen øke kapasiteten ved universiteter og høyskoler med nesten 20 000 studenter. Samtidig har lærestedene selv gjort en stor innsats for å finne plass til enda flere. Sammen lykkes vi med å møte utdanningsbølgen.

Men det er ikke nok å få plass til alle – å presse flere studenter inn i overfylte auditorier er gammeldags. Den enkelte student må få undervisning i tråd med kvalitetsreformens intensjoner. For at studentene skal lykkes må de få oppfølging, tilbakemelding og veiledning. Vi må derfor møte utdanningsbølgen med både kvantitet og kvalitet.

Mangfold er moderne

Målet er mangfold – vi trenger en differensiert sektor for å kunne møte behovene:

- til en sammensatt studentgruppe,
- til et spesialisert arbeidsmarked og
- til ulike kunnskapsbehov.

Stadig flere av lærestedene gjør framstøt for å profilere sin virksomhet. Jeg oppfordrer dere som institusjonsledere til å fortsette å utvikle lærestedet i tråd med dets egenart. Med innføring av ny målstruktur skal ikke lenger departementet sette virksomhetsmål for institusjonene, det er det styret ved den enkelte institusjon som skal gjøre. Fastsetting av virksomhetsmål vil være tema i årets etatsstyringsrunde. Dette er en anledning til å profilere virksomheten, tenke gjennom oppgaver og roller for på denne måten skape handlingsrom. Differensiering kan skapes på flere måter; både gjennom faglig profilering, men også gjennom oppgavedifferensiering og ved at ulike institusjoner tar ulike roller.

Internasjonalt ledende infrastruktur er en forutsetning for å modernisere forskningen.

Økt tilstrømming til høyere utdanning gjør at vi er i en heldig situasjon når det gjelder menneskelige ressurser. Men de økte menneskelige ressursene setter de materielle ressursene under press. Tidsmessige bygg og vitenskapelig utstyr er en forutsetning for forskning på høyt internasjonalt nivå og understøtter læring og forvaltning av kultur- og naturarv. Det betyr at bygg og vitenskapelig utstyr må være av første klasse. For å lykkes internasjonalt må dette på plass.

Vitenskapen er fleksibel

Noe av det viktigste vitenskapen kan gjøre er å finne svar på spørsmålene vi ikke visste at vi burde ha stilt. Å bygge kunnskapsbasen for å ha kunnskapsberedskap er en forutsetning for fleksibilitet.

La meg gi et eksempel:

1. Da Muhammedtegningene ble publisert i den danske avisen Jyllands-Posten i september 2005 og seinere i norske aviser, utløste dette en voldsom debatt over hele verden. I starten av februar 2006 ble reaksjonene voldelige og blant annet ble den danske og norske ambassaden i Syria stormet og nedbrent. Nesten over natten ble religionsvitenskap og kunnskap om Islam og den arabiske verden avgjørende for å forstå det som skjedde.

Dette bringer oss til en litt paradoksalt situasjon: Det vi kjenner som den eldste, og mest "gammeldagse" arbeidsmetodikken fra universiteter – den nysgjerrighetsdrevne forskningen som ikke har et spesifikt mål – faktisk viser seg å være fremtidsrettet. Den retter seg mot en framtid som er ukjent.

Kunnskapsberedskap og forskningsdrevet forskning er ikke minst nødvendig i vår tid!

Moderne virkemidler

Samtidig vet vi at denne drivkraften for forskning ikke er nok. Vi må også utvikle nye virkemidler som møter andre behov for forskning. Vi må utvikle nye virkemidler som for eksempel gjør universitetene og høyskolene bedre i stand til å komme med bidrag til å møte de store samfunnsutfordringene eller for å skape innovasjon i næringsliv og, ikke minst, offentlig sektor.

I fjor hadde vi Vitenskapsåret med til sammen 33 arrangementer. Et av målene med Vitenskapsåret var å skape arenaer for innspill til den kommende forskningsmeldingen. Nå er arbeidet med ny forskningsmelding i gang. Min utfordring til våre høyskoler og universiteter er å være med på å utforme de moderne virkemidlene vi trenger for at universitetene og høyskolene skal ta en rolle i hele forskningssystemet.

Jeg har allerede påpekt at universiteter og høyskoler er fleksible. Det viser dere gang på gang når studenttallene svinger og når nye situasjoner oppstår i verden som vi har behov for å forstå. Men fleksibilitet må balanseres mot menneskers behov for forutsigbarhet. Nye rapporter fra institusjonene viser en svak oppgang i bruk av midlertidige ansettelser ved universiteter og høyskoler. Her må dere gjøre en bedre jobb for å få andelen redusert. Jeg forventer økt oppmerksomhet fra ledelsen og fra styrets side på dette området. Fungerer ikke frivillighetslinjen og situasjonen ikke bedrer seg, må jeg tøffere tiltak.

Den viktigste moderniseringen vi kan gjøre for menneskene – forskerne, lærerne, de administrativt ansatte – er å gjøre våre læresteder til utviklende steder. Det må utvikles karriereveier, og det må være et sted der man hele tiden kan utvikle seg.

Det skal være moderne å jobbe på universiteter og høyskoler.

Moderne læresteder er utfordrende og relevante og...:

- Gir kompetanse for framtida
- Utdanner gode kandidater
- Utfører god forskning
- Lykkes i dialogen med samfunnet
- Får til kunnskapsoverføring
- Er internasjonalt attraktive

Veien videre

I fjor feiret vi at Norge første universitet, Universitetet i Oslo, var 200 år. Jubileet viste med tydelighet at høyere utdanning og forskning har vært helt sentral i byggingen av det moderne Norge. Universiteter og høyskoler har bidratt til å utdanne kvinner og menn som har utviklet og formet demokratiet og velferdssamfunnet vårt. Framover fortsetter denne jobben. Jeg spør: Hva vil overskriften være om 50 år? 100 år? 200 år? Jeg håper de i 2211 kan oppsummere minst like positivt som vi har gjort i år.

Hva må vi gjøre for at det skal skje? For at institusjonene skal være framtidsrettet, må nytenkning forenes med tradisjon. Dere må klare å videreutvikle rollen som kritiske samfunnsinstitusjoner som bidrar i det sivile samfunn og videre demokratiutvikling. Samtidig må dere bidra til å løse de store samfunnsutfordringene. De aller største utfordringene vi står overfor, deler vi med resten av verden. Dette skjebnefellesskapet må vi møte gjennom aktiv deltakelse i det internasjonale kunnskapsfellesskapet, for på denne måten finne felles løsninger på de utfordringer dagens og morgendagens menneskehet står overfor.

Det som kjennetegner historiens gang er at det som nå er historie, en gang var nyskapende, utfordrende. Jeg tror moderne universiteter og høyskoler med moderne virkemidler som tiltrekker seg moderne mennesker fra hele verden, er en forutsetning for å være forberedt på framtida. Og det er først når vi er forberedt på framtida, vi kan ta den plassen i historien vi bør ta.